

KÜBA İZLENİMLERİ

Gezi Kulübümüzün Aralık ayı buluşmasında Fulya Doğan'ın sunumu ve aramıza yeni katılan Aydın Özkaya'nın katkılarıyla Küba'ya konuştuk. Keyifli bir akşamdı; yine güzel bir sohbeti büyüttük aramızda. Fulya Hocamın Küba sunumu ve ardından anılar ve izlenimler akşamki sohbetimize renk kattı. Binlerce kilometre uzaktaki Küba, bir – iki saatliğine de olsa, buluşma adresimizin (Salon 56) baş köşesindeydi dün akşam.

Fulya ve Aydın Hocalarımızın Küba'ya dair gözlem ve izlenimleri gerçekten ilginç ve öğreticiydi.

Fulya Hocamın sunumu birkaç yıl öncesinin Küba'sına dairdi. Amerikan ambargosunun esnediği, Küba'da "değişim" in yeni yeni başladığı yıllar. Fulya Hocam, her zaman olduğu gibi, gezginliğin verdiği gözlem yeteneğini fotoğraf sanatıyla birleştirip Küba'nın rengârenk meydanlarında, park ve bahçelerinde, cadde ve sokaklarında, pazar yerlerinde dolaştırdı bizleri. Latin ezgileri eşliğinde bir nehir gibi akan insan fotoğrafları, başkanlık sarayı, katedral, duvar resimleri, sokak şarkıcıları, Havana purosunu, otomobiller, bitki örtüsü, bağlar, bahçeler bir dönemin Küba'sını belgeler gibiydi. Fidel Castro'suyla, Ernesto Che Guevara'sıyla, ünlü Devrim Meydanı'ndaki "1 Mayıs" kutlamalarıyla Küba...

Aydın Özkaya Hocam Sovyetler Birliği'nin dağıldığı 1990'lı yılların başında gitmiş Küba'ya. Küba için "sancılı yıllar"... O yıllarda Venezuela Amerika'nın "arka bahçesi". Chavez'in Venezüela'sından petrol alınacağı günlere daha çok var. Amerika'nın burnunun dibinde kendi yağıyla kavrulmaya çalışan bir ada ülkesinin adıdır o günlerde Küba...

Fulya Hocamla Aydın Hocam bizler için Küba'nın 1990'lı yıllardaki zor günleri ile günümüzün görece rahat günlerini karşılaştırdı. Özellikle tıp alanındaki bilimsel çalışmaların sürekliliğine ve üniversitelerdeki "bilgi üretimi"ne dikkat çekildi.

***

Laf lafı açarken Aydın Hocam, bugüne değin gezip gördüğü pek çok ülkeden örnekler vererek, "kültür turizmi" bağlamında dünyadaki ülkeleri üç gruba ayırmanın mümkün olduğunu söyledi. Bunlar; *otantik ülkeler*, *folklorik ülkeler* ve *turistik ülkeler*. Sonra bu gruplamayı aramızda konuştuk. Anladığım kadarıyla işin özeti şöyle:

Otantik ülkeler: Bu ülkelerde hemen her şey aslına uygun ve doğal. Gündelik hayat, kendi olağan akışında sürüp gidiyor. Kıyıda köşede kalmış birkaç ülke ya da şehir dışında günümüzde böylesi yerler artık yok gibi. Araştırmacılar dışında da kimsenin – şimdilik – oralara ayak bastığı yok zaten. Afrika'nın, Asya'nın, Latin Amerika'nın kimi bölgeleri otantik ülke olarak nitelendirilebilir.

Folklorik ülkeler: Bu ülkelerde de aslında hemen her şey aslına uygun ve doğal. Gündelik hayat, bu

ülkelerde de kendi olağan akışında sürüp gidiyor. Gündelik hayatın ritüelleri, yeme içme alışkanlıkları, evleri, cadde ve sokakları, çalgıları, müzikleri, giysileri her geçen gün daha fazla ilgi çekiyor. Otantik ülkelerin aksine, folklorik ülkelerde insanlar, bir yandan kendi olağan gündelik yaşamlarını sürerken öte yandan da yüzyılların kültürel mirasını meraklı turistlere göstermek istiyor. Endüstriyel ölçekte olmasa da folklorik özelliklerini yansıtan el yapımı ürünler tasarlayıp turistlerin beğenisine sunuyor. Kimi yönleriyle Küba (örneğin 1960'lı, 70'li, 80'li, hatta 90'lı yılların Küba'sı) folklorik ülkeler arasında sayılabilir. Bir dönemin Katmandu'su, Nepal'i, Çin'i, Amazon ülkeleri, Orta ve Kuzey Afrika ülkeleri yine bu grupta sayılabilir.

Turistik ülkeler: Folklorik ülkelerin turizm şirketlerince birer birer keşfedilip "turizm destinasyonu"na dönüştürülmesiyle birlikte buralar artık turistler için içinde birkaç güzel gün geçirilen birer "fuar alanı"na dönüşmeye başladı. Ben bu dönüşümü "coğrafi keşifler çağı"nda, dünyanın küçüldüğü, kıt'aların, ülkelerin, şehirlerin birer birer keşfedilip tarım, ticaret, sanayi ve madencilik "kazandırıldığı" baş döndürücü çağlara benzetiyorum. "Turizm endüstrisi"nin her alanda belirleyici olduğu bu "turizm beldeleri"nde "turist" olmaktan başka çıkar yolunuz yok; yağmurdan kaçsanız doluya tutulursunuz! Bu devasa endüstrinin bir parçası olmaktan kaçış yok. Bugün bir turist olarak örneğin Paris'e, Tokyo'ya, Roma'ya, Moskova'ya, Rio'ya, New York'a gidecek olursanız "turistik" bir kente gitmiş olursunuz.

***

O akşam belki başka şeyler de konuşacaktık ama 19.00 – 21.00 arası vakit göz açıp kapayıncaya kadar geçip gitmiş. Aralık ayının gezi ağırlıklı dergilerine, yeni çıkan gezi kitaplarına sıra gelmedi. Bir başka sefere artık...

Güzel ve keyifli bir sohbet akşamıydı; katılan, emeği geçen herkese teşekkürler. Yeni yılda bir başka uzak ülke sohbetinde buluşmak üzere...

Yazı
İbrahim BERKSOY (ME'91)

TUNUS YASEMİNİ

Yasemin Devrimi

Yazı&Fotoğraflar
İbrahim BERKSOY (ME'91)

Geçimini sebze meyve satarak sağlamaya çalışan 26 yaşındaki üniversite mezunu Tunuslu seyyar satıcı Muhammet Buazizi'nin ekmeğ teknesine bir gün zabıtalılar el koyar. İşsizlik ve yoksulluğun kışkırttığı bunalan Buazizi, "onca yoksulluk varken" şimdi de elindeki tezgâha ve satacağı sebze meyvelere karşılık girdiği 200 Dolarlık borç yükünün altında ezilmektedir. Belediyeye gidip halini arz etmek ister, ancak derdini anlatacak bir yetkili bulamaz. Bütün devlet kapılarının yüzüne kapandığı derin bir çaresizlik ânında, Tunuslu bu genç bilgisayar mühendisi, umarsızlığını bir büyük çılgına dönüştürüp 2010 yılının Aralık ayının 17'sinde, bizim kışlarımıza benzemeyen ılıman bir kış gününde, Sidi Bouzid kentinin kent meclisi önünde üzerine benzin dökerek kendisini yakar. Herkesin şaşkın bakışları arasında bir anda alevler içerisinde kalır. Ağır yaralı olarak kaldırıldığı hastanede –bu gibi durumlarda hep söylene geldiği şekliyle, muhtemelen, "tüm müdahalelere rağmen kurtarılamayarak"- 4 Ocak 2011 tarihinde de hayata

veda eder. Muhammet Buazizi'nin kısacık hayatına sığdırdığı bu büyük çılgılık, işsizlik ve yoksulluktan uzak onurlu bir yaşam isteği, toplumsal vicdanda karşılık bulur ve isyan dalgası tüm Tunus kentlerine yayılır. Muhammet'in ölümünden 10 gün sonra da Tunus'u 23 yıldır yöneten Zeynel Abidin Bin Ali ülkeden kaçır. 23 yıllık "yönetim" 2 ay gibi kısa bir sürede yıkılır gider. Sonradan adına "Yasemin Devrimi" denilen isyan dalgası, Kuzey Afrika'dan Ortadoğu'ya, oradan Arap Yarımadası'na dek geniş bir coğrafyayı özünde aynı gerekçelerle kasıp kavurur. Ne olup ne olmadığı konusunda doğal olarak değişik görüşlerin ortaya atıldığı "Arap Baharı"ndan geriye her zaman olduğu gibi yine derin bir hüznün kalır...

Yasemin Tunus'un simgesi sayılır. Yasemin çayı insanın içini ferahlatır. Bizdeki gözyaşı şişelerini andırır küçük, zarif şişelerdeki yasemin kokulu parfümler hafif, hoş kokusuyla her köşe başında alıcısını bekler.

Tunus'ta Mavi - Beyaz Bir Akdeniz Kenti: Sidi Bou Said

"Tunus'a gelip de o dillere destan mavi – beyaz Akdeniz şehrini görmeden dönenlere üzülmekten başka bir şey yapamam. Sidi Bou Said'den söz ediyorum.

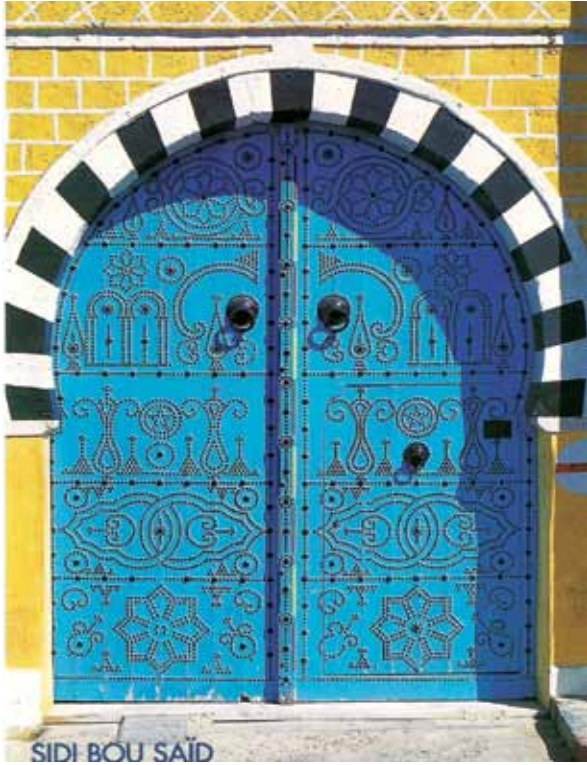
Daha önce adını hiç duymamıştım; haritadaki yerini, tarihini bilmezdim. Öğrendim.

Tunus'ta yer adları çoğunlukla Arapça, Berberice, Latince ya da Fenike dili kökenli. Ülke 1881 – 1956 yılları arasında Fransızlar tarafından yönetilirken yer adları değiştirilmemekle birlikte Fransızca söyleyişe uygun olarak "başkalaşmış". Fransızca, Tunus'ta yaygın olarak konuşulmakta. Bu nedenle o günlerde söyleyiş olarak benimsenmiş yer adları bugün de kullanılmakta. Arapça kökenli Seyyid ebu Zeyd, Fransızca söyleyişe uyarlanınca kentin adı Sidi Bou Said olmuş.

Büyük bir "yap - boz"un parçalarıymış gibi özenle birbirine kenetlenmiş, yamaçlara çıkıldıkça birinin damı diğerinin "hayat"ı olmuş, ak badanalı evlerin mavi kapıları ve aynı maviden pencere pervazları, bu küçük kente mavi – beyaz eşsiz bir görünüm kazandırmış. Perforje pencere parmaklıklarından ve balkonlardan sarkan lacivert, mor, pembe begonviller ile birlikte mavi ve beyazın Akdeniz'in kıyısındaki benzersiz uyumu bugüne değin kim bilir kaç ressamın peyzajına yansıdı. Kim bilir kaç ressam, bombeli desenleriyle pencereleri süsleyen Akdeniz mavisini parmaklıkların gerisindeki tül perdelerin arkasından sokağa, daha doğrusu akıp geçen hayata bakan genç kızların belli belirsiz silüetini görüp ya da hayal edip tablosuna yansıttı.

Bu kenti daha yakından görmek, tanımak için dar sokaklardan geçip tepeye doğru yürümek gerekir. Bu biraz zahmetli ama oldukça keyifli yürüyüş boyunca adım başı önünüze çıkan kediler eşlik edecektir size. Bu kenti kedisiz düşünemezsiniz. Hemen hemen her renkte ve boyda; irili, ufaklı, siyah, beyaz, kahverengi, sarı kediler her an önünüze çıkabilir ya da evlerin birbirinden ilginç desenli mavi kapıları önündeki eşikle-

re kıvrılıp meraklı bakışlarla sizi süzebilir. Hemen her yerde karşınıza çıkabilecek ya da şöyle bir görünüp aniden kayboluverecek kedileri görüp “ne olacak, kedi işte” deyip geçmeyin, lütfen onların gün boyu değişen alımlı göz renklerine, desenli yüzlerine, çalımı yürüyüşlerine, patilerine bir bakın, bir an için miyavlamalarına kulak kabartın. Bir “seyyah”, “gezgin” ya da “turist” olarak belki de bir kaç saatliğine geldiğiniz bu güzelim sahil kasabasında, kentin gündelik yaşamının ayrılmaz parçası olan kedilere ilgisiz kalmayın. Bizim Van kedisini nasıl Van şehri kadar meşhursa, burada Sidi bou Said'deki kediler de bu kent kadar meşhurdur.

Kentin ünlü kahvesi Café des Nattes'a gitmek için yasemin kokuları arasında dar sokaklardan yamaca doğru dik basamakları adımlarken önünden geçtiğiniz evlerin mavi kapıları geleneksel biçimiyle, üzerindeki işlemeleriyle, eşsiz rengiyle hemen ilginizi çekecektir. Gördüğünüz her kapı, usta bir sanatkârın elinden çıkmış, açık hava müzesinde sergilenen bir sanat ürünü gibi. Kapıların mavi rengi herhangi bir mavi değil, sanki yüzyıllardır bilinen, nesilden nesile, kültürden kültüre aktarılan bir Akdeniz mavisi. Bu maviye Doğu Akdeniz'den Kuzey Afrika'ya, oradan İspanya'daki Endülüs'e (İspanyolların söyleyişle Andalusia'ya (Andaluzya) kadar Arapların “göç ve güç yolu” boyunca her yerde rastlanır. Aynı mavi, pencerelerin perforje parmaklıklarında da kullanılır. Parmaklıklar da kapılar gibi sanatkârların eşsiz sanat ürünleri gibi özenle yapıp yerlerine konulmuş. Yüzyıllardan bu yana her parmaklığın gerisinde, tül perdelerin arkasında ne hayatlar yaşanmış, dört duvar arasından “hayat” a açılan kim bilir ne “hayal” ler yaşanmış, ne günler gelip geçmiştir.

Café des Nattes, yamaçta, üzeri kilimlerle örtülü taştan oturma yerleri Akdeniz'in maviliğine bakıyor. İkinci-

den sonra, akşamüzeri burada içilen yorgunluk kahvesinin yerini başka hiçbir şey tutamaz. Çok iyi Türk kahvesi yapıyor garsonlar. Cezveyi köze özenle sürüp çekiyorlar. Kahvenin köpüğü, kıvamı, tadı, şekeri tam kararında. Akdeniz ayaklarınızın altında.

Bugüne değin pek çok şair, yazar, ressam, sanatkâr bu güzel kente; şairlerin, bilginlerin, sufilerin kentine gelip bir süreliğine burayı mekân tutmuş. Hepsi de burada bir iz, hoş bir sada bırakmış. Önceleri Arap hat sanatkârlarının gözde yeriymiş burası. Sonraları Avrupalı şairler, yazarlar gelmeye başlamış. Gustave Flaubert, André Gide, Jean Duvignaud, Michel Foucault, Georges Lapassade bir süre burada yaşamış. Buradaki hayat eserlerine yansımış. Günümüzde Tunuslu şair ve yazarlar da buraya gelip, geleneği sürdürüp buradaki atmosferi eserlerine yansıtıyorlar.

İşte böylesine güzel, etkileyici bir yerdi Akdeniz'in kıyısındaki bu küçük Tunus kenti. Şiir yazmasanız, resim yapmasanız bile siz yine de buraya gelirken yanınıza bir kalem ile gezi defteri almayı unutmayın. Café de Nattes'te Akdeniz'in maviliğini seyre dalıp, çay ya da kahvenizi içerken gezi defterinizi çıkarıp gördüklerinizi, hissettiklerinizi yazın. Yazdıklarınız ileride belki de uzun bir şiirin ilk dizeleri ya da egzotik bir öykünün, tutkulu bir romanın ilk cümleleri olacaktır. Kim bilir?..

Bir ressamın tablosundan çıkmış manzara resmine benzeyen bu mavi beyaz Tunus kentinde ister fotoğraf çekin ister çekmeyin ama kent meydanında sergilenen birbirinden güzel kartpostallardan almadan buradan ayrılmak bu güzel kente haksızlık olur.

Aynı dar sokaklardan, dik merdivenlerden adım adım inerken adım başı kedilerle karşılaşmak artık şaşırtıcı değildi. Kim bilir, belki de bu sevimli kediler, kentin bir biri ardına yanan ışıkları, meydandaki insan kalabalığı, dolup boşalan hediyelik eşya dükkânları, akşamla birlikte laciverde çalan mavilik, Akdeniz'in sahilden başlayıp kentin yamaçlarına düşen koyu mavi gölgesi, şerefesinde yanmakta olan ışıklarıyla yerini belli eden Sidi bou Said Camii, Arap makamıyla okunan ezanın huzur veren nağmesi “yine bekleriz” çağrısından başka bir şey değildi.

Bir Gezinin Ardından...

Toplumların gelişim yasalarını ortaya koyabilmek, yaşadıkları çağı ve daha çok da ötesini aydınlatabilmek uğraşısıyla Akdeniz kültürünün oluşumuna katkıda bulunmuş nice şairler, bilginler, minyatür ustaları, müzisyenler, sufiler gelip geçmiş; mekân tutmuş buraları; caddeleri, sokakları, kahvehaneleri. Adları, anıtları, kitapları kalmış geride; sürüp gider hâlâ, kaç bin yıllık hatıraları...

